

Letnik XI.

Predplačati se ne more.

1. septembra 1914.

V usodepolnih časih.

Zadnja številka našega „Domačega Prijatelja“ je prišla v roke naših velecenjenih gg. naročnikov ob izvanrednih razmerah, ki jih pravzaprav nihče ni pričakoval, ki nimajo v zgodovini primere. Vojna doba je povzročila v vseh družinah toli žalostno izpremembo, razodevajočo se v toli pretresljivih okoliščinah, da pero, katero je drugače mirno in stremi samo za lastnim smotrom, sedaj je moralo obmolkniti, ne more in ne sme izraziti svojih čuvstev.

Hudo je bilo ondi, odkod je bil poklican od družine gospodar, oče, sin, brat, da nastopi težavno službo v vojski.

Ali je mogoče brez sočutja gledati preplašene poglede tistih, ki so jih tukaj zapustili naši sorodniki, kateri so morali v boj? Prestrašena srca zaostalih se spominjajo edino svojih dragih, zlatih, nepozabnih svojcev, o katerih dobivajo tako nezadostna in pičla poročila. Moramo verovati, da vse, celo vaše srce, vse vaše težnje in vse vaše misli so združene v neizpovedljivi ljubezni do vaših soprogov, možev, sinov ali bratov, ki so odšli, ne da bi znali, ali se še vrnejo!

Dragi naši naročniki, lahko veste, da je nas minilo veljele tudi do dela, ki je nas drugače vedno veselilo in izpodbujalo. Delo razvedruje človeka vselej, saj smo za delo stvarjeni, delo je delež našega življenja, a tudi naša radost. Edino, kaj nam ostaja, je upanje, ki je kruh žalostnih ljudi. Upanje, trdno, sladko upanje nam ostaja, da se srečno vrnejo vsi tisti, ki so nas morali zapustiti. Bog daj, da bi bilo tako!

* * *

Zadnjo številko „Domačega Prijatelja“ smo pripravili ob pravem času. Toda poštna vožnja je bila ustavljena, zato smo mogli izvršiti razpošiljanje lista še-le ob koncu mesca.

A niti dandanes popolnoma ni odprta še poštna zveza. Za nas so zaprti kraji, kjer divja vojska: Ogrsko, Galicija, Dalmacija, Bosna in Hercegovina, tam je pač najbolj nevarno.

Čutili smo že prve udarce vojskinih razmer, ki niso obvarovali niti našega zavoda. Naročila so izostala, novih pa ni bilo. Tukaj je obvladalo načelo, da ob času vojske ne velja po-

edinec prav nič, temveč velja samo vojna naredba, tukaj moramo pač braniti samo vojno upravo. Našo žitno zalogo, hvalo Bogu, smo obvarovali nedotaknjeno dozdej, letina je bila drugače izvrstna. Ljudje so sicer manj naročevali, vendar pa smo bili kos vsaki zahtevi.

Najhuje pa je bilo z otroško moko, ker nihče se ni brigal za večjo zalogo. Ako vojska ni napravila hujših posledic, kakor v omejenju hranil naših dragih Vydrovčanov dojenčkov, potem zares še ni tako hudo. Seveda, popolnoma nismo mogli izvrševati naročil, toda dopise smo vselej prejeli ter pošiljali vsaj vzorce otroške moke in sicer vsak dan. Dandanes pa je že reden vozni promet, izvzemši omenjene dežele.

Toda nam je zmanjkalo surovega blaga in to je povzročilo drugo dejstvo, drugi grozilni pojav, katerega preprečiti ne smemo, ker bi pomenil tudi za nas ob času vojske neznansko, občutno nesrečo. Stvar je kritična. **Plačati se mora z gotovim denarjem.**

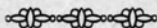
Po vseh poročilih je oslabiljeno naše gospodarsko življenje, to pač vsak razvidi, da pogibel zadeva neusmiljeno ljudi in družine, pri katerih je bilo v rednih časih vse uravnano, čeravno ne potratno.

Nam pa se enako godi. Kakor električna iskra, tako je nas zadela zahteva, da moramo tudi mi vsa naročila plačati takoj, že naprej. Vse to je seveda posledica vojskinega časa, pa mi tudi v tem **zaupamo** svojim velecenjim odjemalcem. Ako sodimo po sebi, potem tudi po drugod moramo pričakovati načela skrajne trgovske noblese: **da imamo opraviti namreč samo s poštenimi ljudmi** in ne bomo si naročevali blaga pri tistih, katerim ne zaupamo. A vojska je tudi v tem brezobzirna.

Samo za gotovi denar!

Za to ni treba posebne pameti, da razumemo, da niti naše hranilnice in posojilnice, niti Avstrijska banka niso brez dna. Da, ravno Avstrijska banka je bila v zadnjem času v hudi stiski zavoljo drobiža. Mi pa nismo ne Avstrijska banka, ne kaka hranilnica. Pošiljatve odpravljamo kakor navadno brez poštnega povzetja, ker nočemo obremeniti položaj v družinah naših dragih odjemalcev, kjer bi mogoče tudi mali znesek lahko obudil nezaupanje in nevoljo do nas.

Ker pa so nas razna naročila, posebno „Vydrovke,“ zavoljo raznih okolščin spravila v nepričakovane skrbi — čeravno se zdaj zavoljo omejitve prekmorske kave vsakdo briga za žitno kavo — zato smo se odločili, da bomo, kakor dozdej, pošiljali blago **brez poštnega povzetja**, da ne pitamo po nepotrebem poštinih uradov, toda zahtevamo, da se nam potem dotični dolžni znesek **takoj plača in poravna**. To ne zadeva poedincev, marveč celoto: **Kdor more, naj le pošlje denar**, kjer bi pa to napravilo zadrego, naj pošlje vsaj polovico, nismo nadležni, polovica tudi zadovolji našo mobilizacijo, mi pa s tem bomo zadovoljili svoje zalagatelje, zraven pa si ohranimo prijateljstvo naših zvestih Vydrovčanov.

FRANJO NEUBAUER:

MAMICA JE DALEČ.

Šel v posete,
vprašal dete,
hčerko tvojo sem takrat:
„Si li sama?
Kje je mama?
Mamico bi videl rad.“

Tvoja mala
je dejala:
„Mamica je daleč proč.“
Ljubko rekla,
vendar spekla
kakor ogenj me je žgoč.

Zopet v meni
zadušeni
čuti zakipeli so,
in spomini
v globočini
srca krvaveli so.

V davnem časi
bila sva si
bližje, nego cvetu cvet.
Zdaj med nama
dalja sama
bolj široka je kot svet.

○○○○

JANKO LEBAN:

DVE ŠKODLJIVI NAVADI.

O tem predmetu sem pisal že pred dvajsetimi leti. Ne vem, če je imel moj spis kaj uspeha. Ker pa „škodljivi navadi“ opazujem tudi še danes, zato sem sklenil, iznova povzdigniti svoj glas, da svarim pred zlom ter je preprečim kolikortoliko. Dober nauk treba ponavljati, da se „prime“ ljudi!

Škodljivih navad ima več ali manj vsak narod. Tudi Slovenci nismo brez njih. Omejiti se vendar hočem le na dve škodljivi navadi, ki se mi zdita od sile pogubonosni.

Prva je: opičje — poljubovanje malih otrok! Naj se nezmožno dete le brani kolikor hoče, naj z rokami in nogami odriva poljubovatelja ali poljubovateljico, naj se cmeri in veka: — vse zaman! Poljub dobi vendar le! Videl sem že pestunje, ki so mladega otroka tako stiskale k sebi, da sem se bal, da ga v svoji opičji ljubezni ne uduše! Kdor je radoveden na take prizore, naj stopi v Ljubljani v „Zvezdo“ ali pod „Tivoli“, kjer o pomladanskih in poletnih lepih dneh kar mrgoli meščanskih otrok! Pa kaj, ko bi le pestunje tako delale! A tudi nekatere matere niso kar nič umnejše od pestunjev, ki jim dajejo otroke v varstvo!

Še huje je, če se takemu poljubovanju udajajo moški bradači, ki ranijo s svojo ščetinasto brado otroku detinsko nežno lice. Ni čuda, če se otrok brani takemu dobrikanju! Že po na-

tornem nagonu mu je tako poljubovanje docela zoprno! Tako nespametno početje pa utegne biti tudi zdravju silno nevarno! Pod najlepšo brado se namreč lahko skrivajo razni lišaji, prišč ali mozoljčki, ki se lahko primejo človeka, ki ga „osrečujemo“ s poljubi. S takim nespametnim poljubovanjem na najložji način pot gladimo hudi otroški bolezni — davici ali difteritiki! Znano je, da se davica ne prijemlje tako rada odraslih ljudi, ali, če se katerega tudi prime, prime se ga tako, da se mu ni bati smrti. Naj se odraslemu človeku le naredijo mehurčki v grlu, naj ga le tresne mrzlica nekaj dni, naj ga le boli glava in grlo: kaj je vse to! Odrasel človek to lahko prebije. Le še nekoliko dni se čuti slabega, potem si pa kmalu opomore in zopet je zdrav kakor „riba v otonu“! Vse drugače pri — otroku! Čim nežnejše je telo, tem pripravnejše, da se narska strupa, ki potem v njem deluje z vso svojo uničevalno silo. Davica, ki se za njo odrasel človek skoro ne spremeni, ki ob nji opravlja še svoje vsakdanje posle, ki ob nji morebiti še pije alkoholne pijače in puši tobak: „taka davica lahko ubije otroka v štiriindvajsetih urah!“ In pomnite: „Davico lahko dobi otrok po enem samem poljubi odraslega človeka, ki se mu po zunanjem niti ne pozna, da je za davico bolan!“

Hočem vam povedati dogodbo, resnično dogodbo! V nekem mestu je živel zdravnik, ki je bil pestunji svojega otroka ostro prepovedal, da ne sme poljubovati, pa da tudi drugim tega ne dovoli.

Nekega dne pride k zdravniku imenitna gospa. Nekako razdražena in užaljena jame pripovedovati doktorju: „Prihajam vas vprašat zdravniškega sveta. A pomislite, kaj se mi je zgodilo na potu le-sem! Na stopnicah srečam vašo pestunjo z lepim vašim detetom v naročju. Oj, to je presrčen otrok, to vaše dete! Nagnila sem se do njega ter ga hotela — poljubiti. A pomislite, kaj naredi neotesana vaša pestunja! Zabrani mi to ter vikne: „Gospa, otroka ne boste poljubovali! Gospod zdravnik, moj gospodar, mi je prepovedal, da ne smem poljubovati otroka niti sama, niti komu drugemu dovoliti to!“ — Ali ni to velikanska neotesanost ali, če hočete, drznost, da si upa ta šavra meni povedati to v lice! Ne verujem, da bi bili vi prepovedovali, da nihče ne sme poljubiti ljubeznivega otročička!“

„Potolžite se, milostiva,“ vljudno odvrne zdravnik.

„Ne, ne, ne morem!“ krikne gospa. „To sirovino takoj spokajite iz službe! V vašo korist bo to!“

„No, bomo videli; a zdaj mi povejte, kaj vas vodi do mene; menda ste nekaj bolni?“

„Da, da, gospod doktor, verujte mi, da mi ni nič kaj dobro. Pred tremi dnevi se me je lotila huda mrzlica in strašno sta me bolela glava in grlo. Toda za vse to se nisem zmenila, zakaj imeli smo poset: sorodniki so bili pri nas. Na njih željo smo napravili izlet na goro. Tam smo pili izborno pivo in jedli sočno šunko. Kajpada, previdno ni bilo, da sem se udeležila izleta tudi

jaz! A kaj hočete! Kdo bi se kazal tako občutljivega! — Ko sem se vrnila domov in so se sorodniki poslovili, sem si dala napraviti ledene obkladke. Vendar mi še zdaj ni docela odleglo. Nekam težko požiram, gospod doktor, in zdi se mi, kakor da imam v grlu rano.“

„Prosim, milostiva, sedite sem k oknu, da vam bolje vidim v grlo . . .“

„Gospa, vi imate davico ali difteritiko in jaz, ne le, da svoje pestunje ne spokam iz službe, nego še pohvalim in obdarim jo, da vam ni dovolila poljubiti mojega otroka! Da ste vi poljubili otroka, bi se bila tudi njega lotila davica! . . .“

Vidite, dragi čitatelji, po zgledu tega zdravnika bi morali ravnati mi vsi! Odpraviti bi morali tisto nezmislno, a usodepolno poljubovanje otrok! Seveda rad priznam, da med kmetiškim ljudstvom ta razvada ni tako ukoreninjena; a nahaja se vendar po Slovenskem, v tako zvanih „boljših hišah“. Ko sem še služboval na Notranjskem, sem videl na svoje oči, kako je v neki gostilnici štiriletna domača hčerka zvečer, predno je odhajala spat, v pozdrav poljubovala vse tam zbrane, boljše, stalne goste. Mati in oče sta se pokazala z malo Miciko med vrati ter jej velela: „Micika, zdaj pa le lepo daj vsem ročko in — poljubek!“

Ostrmel sem o tem ter dobro videl, kako neljubo je bilo dekletcu, poljubiti kakega bradača, ki je smrdel po tobaku in po vinu!

Slovenci, odpravimo to škodljivo navado!

Kajpada: pri odraslih ljudeh, zlasti pri zaljubljenih, stvar menda ni tako „strašno nevarna.“ Vsak menda ve, kako sladak je poljubček, ki ga daš svoji izvoljenki!

Kakor vse kaže, bo težko odpraviti s sveta poljubovanje med zaljubenci! Čital sem sicer nekje, da se je v Ameriki že pred dvajsetimi leti ustanovilo društvo „nepoljubljalajočih deklet.“ Ta srečni kraj je New-Jersey. Vsako dekle, ki je član tega društva, se zaveže, da nikdar ne bode poljubilo ali se dalo poljubiti, tudi ne ženinu ali pozneje soprogu, ker poljubovanje „ni lepo in tudi ne higijenično (zdravo).“

Žalibog, ni mi znano, ali obstoja to društvo še danes in ali so njega častivredne članice ostale zveste svoji obljubi. A verujte mi, jaz sem v tem obziru — „neverni Tomaž!“

Nekaj drugega pa je, kar bo silno zanimalo naše čitatelje in čitateljice, namreč to, kako je mogoče nehigijenični poljub izpremeniti v — higijeničnega! Nič se ne smehljajte, stvar je resna in resnična! Znano je namreč, da se bacili kaj radi zbirajo na ustnicah. Da bi se pa poljubujoči zaljubljeni ne inficirali (okužili), iznašla je bistra glava berolinskega zdravnika — Herman Sommer se zove genijalni mož — aparat (orodje), ki zabrani vsako zlo. Ta aparat je podoben mali lopatici, ki ž njo pri igri „tennis“ zbijamo kroglo. Ta aparat — imenujmo ga poljubovalnik — je prevlečen s prav tanko svilo brez duha. To

tančico pa lahko poljubno parfumujemo (z vonjavo napolnimo), da potem poljub diši po rožah, šmarnicah, ali kakršen si duh pač izvolimo. Ročaj tega aparata, ki ga ob poljubovanju pritisnemo na ustnice, je iz slonove kosti, ebenovine ali pa iz srebra ali zlata.

Čital sem, da je poljub s „poljubovalnikom“ prav tako sladak kakor naraven poljub brez njega. No, za to stvar jaz ne garantujem. V mlajših letih nisem „poljubovalnika“ kar nič pogrešal; zdaj, na stare dni, mi ga pa tudi ni treba!

Prehajam zdaj k drugi škodljivi navadi in to je tisto nepotrebno ponujanje pijače po krčmah. Žalibog, je ta razvada ukoreninjena in razširjena na deželi po vsem Slovenskem! Le sedi kako nedeljo v kak kot kake krčme na deželi ter opazuj! Kmetje sede za mizo ter v različnih razgovorih pijejo svoje vino. Ali je to kaj napačnega? Ne! Kdo bi kmetu vsaj ob nedeljah ne privoščil oddiha in kaplje vina, posebno, če ima pivec ob čem! Toda, kakor rečeno: opazuj! Zdajci se odpro vrata in Vrhharjev Tine stopi v krčmo. Vse plane izza mize . . . „Bog te živi, Tine!“ S temi besedami mu ponuja vsakdo „svoj glaž.“ „Pojdi pit, Tine! Le ga „rukni!“ Kaj bi se ga branil! Saj nima kosti!“ — In tako gre ta stvar dalje. In, ko naposled novodošli gost sede k drugim pivcem in dobi naročeno vino, natočiti mora kajpada kozarec ter ga ponuditi gostom, ki so mu prej postregli s pijačo.

Da si novodošli pivec olajša tisto hojo krog mize, sem opazil ponekod to-le navado: Gost natoči vina iz steklenice ter potem oboje porine pred bližnjega pivca: „Na, pij!“ Ta zopet ponudi pijačo naprej, dokler ne priroma napol izpraznjena steklenica pred gosta.

Zdaj bi me pa kdo vprašal: „Kaj pa je to kaj napačnega?“, No, greh tako ponujanje vina ni, veruj mi, dragi čitatelj; ono celo dokazuje dobrosrčnost in gostoljubnost našega naroda. Toda zdravo tako početje gotovo ni, to si dobro zapomni! — Pa, če bi se ponujala že samo enovrstna pijača! Toda ta ti ponudi belo vino, drugi rdeče, tretji pivo, četrti žganje i. t. d. Že to mešanje pijač je zdravju škodljivo! Vrhutega je pa veliko vprašanje, če je vsakomur ljubo tako ponujanje pijače! Kaj ne, vsakemu ni v posebno slast, piti za kom, ki je na pr. malo prej čikal i. t. d. Meni vsaj se tako popivanje gnusi, da bi rajši držal klofuto, kakor da bi pil za nesnažnim človekom! Kjerkoli sem služboval, sem delal na to, da se odpravi ta razvada. Dosegel sem vsaj to, da se meni nihče več ne upa ponuditi pijače. „Pusti gospoda,“ pravijo kmetje, „saj veš, da nerad pije za kom!“

Torej to stoji: opisana razvada je škodljiva, nezdrava! Kje se pa naleze odrasli človek davice ali difteritike? Vidiš, dragi moj: difteritični strup tiči največkrat v krčmah ob robu kozarca, ki so se ga dotikale tvoje ustnice! Pa tudi še drugi

strupovi utegnejo imeti tam svoj sedež, ki se jih prav lahko naležeš, pijoč za obolelim, najsi navidezno zdravim človekom! To se zgodi posebno rado, če imaš razpoke ustnice, po katerih se bolezen vcepi in preide v kri.

Naj omenim le sifilitičnega strupa. Specialist dr. J. Demšar iz Ljubljane piše: „Relativno pogosto se infekcija zgodi na ustnicah, ker so često razpokane; na ta način lahko okuži sifilitična oseba zdravo, če jo poljublja; večkrat se tako okužijo ljudje, če porabljaajo okužene predmete: žlice, vilice, kozarce, inštrumente i. t. d.; primerile so se često infekcije pri dijakih, ki so pred tedni pili iz ene in iste posode.“

S tem skončujem svojo razpravo. Kakor rečeno, sem o tej stvari pisal že pred dvajsetimi leti v nekem lokalnem listu. Ker pa je „Domači Prijatelj“ močno razširjen po lepi naši domovini, zato sem se v njem nekoliko obširneje bavil s to važno stvarjo ter želim iz dna duše, da bi moje besede ne ostale — glas vpijočega v puščavi!

KSAVER MEŠKO:

DRAMA V LOVČEVI KOČI.

„Li jezdi spet divji lovec skoz noč,
ker drevje tak strašno šumi?“
„Spet blede! — O Bog, ti mi bodi v pomoč!
Moj otrok, zaspi, zaspi!“

„Li čujete, mama, kopit peket?
In podkve, kako se iskre!“
„O dete, me li spominjaš spet
nesrečnega onega dne?“

Ko bil je prijezdil graščak skozi gozd
in je pred hišo obstal —
„O mama, kdo je ta tuji gost,
ki zdaj roko vam je dal?“

„In jaz sem postala njegova vsa . . .
A mož moj — ko pride — gorje!“
„In zdaj vas objema . . . O mamica,
zdaj puško pomerja v srce . . .“

„Ne, ne! — Saj ne pride! — V gozd zvalil ga je —
zdaj mož moj v prepadu leži —“
„Ne! Mož tvoj, haha, prevaril ga je,
glej, tu zdaj pri oknu stoji!“

„O Jezus . . .!“ „O mama, zdaj strel vas zadel,
kak bruha iz rane vam kri!“
„Ne bo te nikdar več graščak objel!“ —
In žena v krvi leži.

Učiteljica gđc. Minka Sajovičeva mi je pripovedovala: Med Kamnikom in Cerkljami se razprostira gričevje in dalje v ozadju gorovje, ki mu prestoluje sivolasi starček Grintovec. Kadar gledam s Šenturške gore izpred svoje šole gore in vrhe za sabo in griče in hribčke pred sabo, se mi zdi, kot bi sedel orjak na visokem prestolu in začudeno zrl na mravljišče pred sabo, ki mu ljudje pravijo „gorenjska ravnina“ in dalje proti jugu „ljubljsko polje“. Orjaku je mogočni nagubani Grintovec truplo in glava, z eno noge se opira o Komendo, z drugo, se zdi, hoče odbacniti Tunjice od sebe, češ: „Kaj mi lezete tako blizu, mravlje? Neprijetne ste mi.“ Desno roko razprostira mož proti Štefanji gori, z levo sega proti zelenemu Štajerju.

Mehko ljudstvo prebiva po teh gričih med Cerkljami in Kamnikom, mehko, da bi skoro dejal, da niso gorjanci. Roka jim je močna, hrbet širok, prsa vzbočena in pogled oster, da bi se ga skoro vstrašil. Pa reci mu prijazno besedo, lepo ga poglej, pogled postane mil in srce se mu topi dobrotljivosti. Dobro je to ljudstvo in pa občutljivo. S tabo trpi in mogoče je njegovo gorje večje kot tvoje. Zate bo storil vse. Ognja in vode ni zanj, če bi veljalo tebi pomagati.

Tako živi naš gorjanec v razmerju do tujca. Vsak gorjanski „ti“ mu je pa petkrat „jaz“. Sebe ne pozna, le bližnjika vidi. Če bi vstal novi Krist in živel med našim ljudstvom, bi ne učil: „Ljubi bližnjega kakor samega sebe,“ dejal bi le: „Ostani, kakor si,“ in mogoče bi iz previdnosti celo pripomnil: „Pa naše nikar ne pozabi, bližnjik ima že dovolj!“

Letos, zgodaj spomladi sem nastopila svojo učiteljsko službo v teh gorah. Prvi dan sem porabila zato, da sem se seznanila s svojimi malimi dijaki. Izpraševala sem to in ono in mlada srca so se odprla in mi pripovedovala sama.

„Naša mama so pa že jajčka nasadili,“ mi je pripovedoval mal deček. Kot živo srebro je bil živahen, lica so žarela kot zrela rdeča jabolka, oko pa je bilo odkritosrčno in pošteno.

„Čegav pa si ti?“ sem ga vprašala.

„Gorjančev. Majhen France se pa pišem.“

„Pa si velik, se pa Majhen pišeš. To pa ni prav,“ sem se pošalila. Ni mi vedel odgovoriti.

Po šoli sem odšla v svojo sobo. Vrata so se tiho odprla in France se je bojzljivo priplazil skoz nje. Klobuk je vrtel v roki in oči je imel obrnjene v tla.

„No, kaj bi pa ti rad?“ sem ga vprašala. Začel je nekaj šepetati, nisem ga mogla razumeti, pretiho je govoril. Sklonila sem se prav k njemu, potem mi je dejal:

„Mama so rekli, da pridite v vas, če boste dobri in prijazni.“

„Poglej me! Kdo pa ti pravi, da sem dobra in prijazna?“

„Jaz sam sem videl,“ je naenkrat postal pogumen, potem je pa zopet stišil glas.

„Zakaj govoriš tako tiho?“

„Mama so rekli, da ne smem tako vpiti kot gorjanec. Ni lepo.“

„Ali imaš mamo rad?“

„Rad.“

„Ali zelo?“

„Zelo.“

„Kako?“

Fantiček se mi je zagnal okoli vrata in me stisnil, da mi je za trenotek pošla sapa.

„Tako-le.“

„Ali imaš mene tudi rad?“

„Tudi.“

„Ali imaš mene rajši ali mamico?“

Možiček je bil v zadregi. Lagati ni znal, zamere se je pa tudi bal.

„Kajne mamo,“ sem se mu nasmehnila.

„Da,“ je prikimal. Komaj sem ga slišala.

„Si že priden. Če boš imel mamo rad in jo boš vselej ubogal, bova tudi midva prijatelja. Zdaj pa le pojdi pa mami povej, da bom prišla, kadar bo lepo vreme.“

Drugi dan Franceta Majhna ni bilo v šolo. Otroci so povedali, da je zbolel. Sklenila sem, da ga o prvi priliki obiščem, pa preden sem mogla svoj namen izvršiti, je umrl.

*

Čas je bilo spisati spričevala. Pisala sem rede v šolski katalog. Pri „M“ sem našla ime Majhen Franc še ne prečrtano. Temno sem se spominjala, da je France Majhen priden fant in zapisala sem mu v rubriko „pridnost“ 1, potem sem začela premišljovati in stikati po svojih noticah, kakšen je v drugih predmetih. Slednjič sem se spomnila, da je fantek umrl in da je bil samo en dan moj učenec.

Vreme je bilo lepo, pot h Gorjancu ne pretežavna, zato sem se napotila, da obiščem Gorjančevo mamo. Francetovo spričevalo sem vzela s sabo. Dobro je bilo in mislila sem, da ji bo mogoče ljub in drag spomin.

Gorjančevko sem dobila doma. Solzne so ji bile oče in žalost ji je zrla z lic. Takoj me je spoznala in se pritožila, zakaj je nisem prišla obiskat že preje. Povedala sem ji, da sem se bala pota in da sem imela mnogo dela, preden sem uredila šolo.

Naš Francek vas je imel tako rad. Cele tri dni, kolikor časa je bil bolan, je blabolil le o vas in o mami. Kolikokrat je

začel: $1 \times 1 = 2$, pa takoj je bil zopet doma in zopet v šoli. Ah, da je moral umreti!“

Tolažila sem jo, da je France med angelji, da se snideta zopet nad zvezdami. V duhu sem se čudila, da more Gorjančevka imeti tako mehko srce. Žena je bila močna in krepka, pri 50 letih, poteze obraza so bile krepko rezane, skoro moške, vedenje samozavestno, nastop pogumen. — Žena je odšla in mi prinesla sladkega mleka, potem je sedla meni nasproti in mi začela pripovedovati. Med pripovedovanjem sem dobila vtis, da mora žena biti zelo nervozna. Segla je po robec, si ga zavezala okoli glave, da ga je mogla čez minuto zopet odložiti, potem ga je pazljivo poravnala in ga zopet dela na glavo. Roke so ji nervozno drhtele in pogled ji je hitel s predmeta na predmet, kakor bi ne imel nikjer obstanka.

„Gorjanci smo čudni ljudje,“ je govorila. „Človek nam je Bog, sami sebi smo smeti. Telesne bolečine prenesemo udano v voljo božjo, dušne nas pripravijo v obup, nas mučijo. Telesno trpljenje nam je šala, neprijazna beseda nas rani bolj kot udarec s kladvom. — Pred 32 leti sem prišla na Gorjančevino. Posestvo je bilo zadolženo, letine slabe. Treba je bilo napetja vseh sil, da ni šlo vse rakom žvižgat. Dolžniki so hoteli denarja, nikjer ga ni bilo dobiti. Samo v enem letu sem bila z možem 42 krat v Kranju, skoro pet ur hoda tja, pet ur nazaj. Ob dveh, ob treh zjutraj sva šla od doma, da sva bila kmalu popoldne nazaj. Potem sva šla na polje ali v gozd. Narejeno je moralo biti; časa malo, delavcev ni bilo mogoče dobiti in še težje jih je bilo plačati. Pa vse se je naredilo. Zdelo se je, da naju je trpljenje okrepilo, nama dalo novih moči za boj z življenjem. Bog nama je dal otroke, od ranega jutra do poznega večera sem bila na nogah. Nič mi ni škodovalo, saj mi ni smelo, kje bi vzela čas, da bi mogla biti bolna. Otroci so odrasli in začelo nam je iti bolje. Delavec je bilo dovolj pri hiši, letine so bile boljše in pridelki so se dražje prodajali. Les v gozdu je zrastel in nam prinesel marsikater stotak. Hčere smo pomožili, zdaj žive zadovoljno življenje, najstarejši fant je doma, Jože in France sta pa hodila še v šolo, ko sta zbolela in umrla. Vse otroke sem imela rada, vse od prvega do zadnjega, najljubši mi je bil pa France. Odkoder je prišel, je vselej pritekel k meni, me objel in dejal: „Mama, pojdi, ti bom nekaj povedal!“ Vedno sem že vedela, kaj bo. Sklonila sem se k njemu, France me je objel in me poljubil: „Mama, ali me imaš kaj rada?“ „Moj mali norček, seveda te imam.“ Kadar je prišel iz šole, je zvesto poročal, kaj so se učili. Vse sem vedela, kako je v šoli, kakor da sem bila sama tam. Ko se je zjutraj prebudil, je bila prva njegova beseda „mama“, potem je skočil iz posteljice in pritekel k meni. Pri nas je treba zgodaj vstajati, pa France je bil vedno preje na nogah kot jaz. Čel dan se ni ganil od mene. Ko je odhajal v šolo, je imel solze v očeh, tako težko mu je bilo slovo za teh par ur. Iz šole domov hodijo drugi otroci po poldrugo uro,

naš je prišel vedno v eni uri, da je bil preje pri meni . . . In to je bila njegova smrt. Takrat, ko ste vi učili prvi dan, je prišel tekel popolnoma razgret domov, pot mu je tekel v curkih po licih. „Mama, dobra je. Tako prijazno se je pogovarjala z nami. Meni je dejala, da me ima rada.“ Ni vas mogel prehvaliti. — Ko je zvečer šel spat, je tožil, da ga boli glava. Takoj sem se vstrašila. Od minute do minute je bilo hujše. Ob treh zjutraj smo poslali po zdravnika. Preiskal ga je in mu dal zdravila, na njegovem obrazu sem pa brala, da je nevarno. Zajokala sem, France se je obrnil k meni in mi dejal: „Mama, zakaj jokaš, saj ne bom umrl. Brez tebe vendar ne morem umreti in ti brez mene ne živeti. Skupaj bova umrla.“ Ah, koliko sem trpela! V soboto je potem umrl in v ponedeljek smo ga pokopali.

Moj Bog! koliko sem trpela takrat in koliko trpim še zdaj. Zdaj še le . . . Pa veste, vam povem, ker vas je imel tako rad,“ je potem šepetaje pripovedovala in mi zaupno zrla v oči. France, hodi nazaj. Res hodi, le verjemite mi, ne motim se. Zadnjič smo zvečer molili rožni venec. Klečala sem pri peči in France je preje tudi vedno klečal tam. Naenkrat se mi je zazdelo, da me je pobožal po licu in mi zašepetal „mama“. Hotela sem ga pritisniti k sebi, pa zagrabila sem v prazno. — Drugič sem proti večeru nesla prašičem krme. France je stal golorok nad hišo in pasel krave. Kakor vedno je držal roke v žepu in žvižgal. Še celo melodije se spominjam. Ono je prav ljubil: „Na planincih solnčice sije.“ Tudi takrat jo je žvižgal. „France, pojdi doli po suknjič! Mrzlo je in utegnil bi se prehladiti.“ Preden sem še prav izgovorila, sem se ozrla še enkrat gori, nič več ga ni bilo. — Včeraj sem stala pred ognjiščem in kuhala kosilo. Naenkrat je stopil v vežo. Vzela sem skodelico in mu dala vanjo kaše. Vedno je jedel posebe, ker je potem moral iti v šolo in ni mogel čakati skupnega kosila. Vzela sem skodelico in stopila proti mizi, kjer je navadno sedel. Nikjer ga ni bilo.“

Žena se je naslonila na mizo in zrla topo predse. Hotela sem jo tolažiti, pa na vse moje besede je molčala, potem sem omolknila tudi jaz. Sedeli sva par minut molče. Naenkrat se mi je zazdelo, da Gorjančevka nečemu prisluškuje. Hrupno je skočila pokonci in blaženost ji je sijala z lica. Burno, strastno je vprašala:

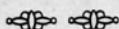
„Ali slišite? France gre.“ Žena je hitro odprla vrata in šepetala: „Ali si vendar prišel? Dolgo si hodil. Gospodična so nas prišli obiskat. No, odkri se in pozdravi. „Hvaljen Jezus! . . . O moj Bog, bodi usmiljen!“ Žena je začela krčevito plakati, sesedla se je na klop in telo ji je konvulzivno trepetalo. Pripila sem in jo hotela tolažiti. „Ne, ne tolažite me! Vi mi ga hočete vzeti. Samo moj je, ne vaš. Ne dam vam ga! Proč, proč, proč . . .“ Zbala sem se žene in odšla. Toliko trpi, pa je ne smem tolažiti. Poklicala sem domače ljudi in jih poslala k nji.

Par dni pozneje je prišla Gorjančevka k meni v šolo.

„Odpustite mi! Moje gorje je preveliko,“ me je prosila. „Mnogokrat niti ne vem, kaj delam. Prišla sem, da se z vami nekoliko pogovorim — o njem.“ Govorili sva nekaj časa, potem pa ni mogla nič več govoriti, plač je dušil besede. Britko plakaje je potem odšla.

Žive je nisem videla nič več. Le pri njenem pogrebu sem še bila. Njen mož mi je pravil, kako je umrla.

„Zadnje čase je žena po cele noči prejkala in premolila. Oni večer, ko je tako grmelo, treskalo in je šel dež, kot bi iz škafa lil, je naenkrat vprašala: „Jože, ali ne bo Franceta strah, pa zeblo ga bo, ko gre tako dež.“ „Ah, ne skrbi zanj! On je med angelji. Boljše se mu godi kot tebi,“ sem jo zavrnil skoro nekoliko preostro. Na to ni nič odgovorila. Čez nekaj časa je vstala in šla ven. Mislil sem, da je šla pogledat v hlev ali v svinjak, če je vse v redu. Vedno je delala tako. Čakal sem nekaj časa, pa je le ni bilo nazaj. Potem sem šel sam ven gledat. Nikjer je ni bilo. Zaslutil sem nesrečo in zbudil sem domače, da smo jo šli iskat. Preiskali smo vse okoli hiše, celo vas smo pretaknili; nikjer. Zjutraj ob petih smo jo našli — na Francetovem grobu. Dve odeji sta bili pognjeni po grobu, ona je pa ležala poleg groba v nezavesti in premočena do kože. — Nobene pomoči ni bilo. Šest dni pozneje je umrla. Zadnja njena beseda je bila „France“. Rada je umrla, smehljal ji je igral okoli ustnic, saj je šla k Francetu. Bog jima daj večni mir in pokoj!“

FRANJO NEUBAUER:

ZEMLJA SNIVA.

Mrak se sanjav
spušča z višav
nižje in nižje.
Bližje in bližje
zemlji prihaja.
Vedno tesneje
z drago se spaja,
vedno krepkeje
zemljo objema.
Blažena, nema
v sanjah drhti.
Tesno objeta

vsa je prevzeta
rajskih slasti.
Veterca dih
miren in tih
rahlo jo boža.
Sto jo obkroža
bajnih pravljic.
V sladki omami
nič je ne drami.
Tek le vodic
pesmi šumljaj ji.
Včasih le gaji

v mir zašumé,
kot da skrivnosti
v snu govoré.
V gosti se hosti
slavček vzbudí.
Tako otrok se
v snu zasmeji . . .
Nebni obok se
pne nad zemljó,
nadnjo se sklanja,
kakor da sanja
s hčerko ljubó.

ANTON P.:

DVE PESMI.

Trepečoča pesem v noč hiti,
tiha pesem duše koprneče,
ki zaman, zaman si išče sreče
in nemir, obupnost jo mori . . .

Glasna pesem v dalji zavri,
pesem radosti, življenja, sile —
tiha pesem težko zadrhti le
in utihne bolno, brez moči . . .

ZAMAN KLIČEJO . . .

Tiha pomladna noč, ki se je rodila iz nešteti žarečih zvezd, je legla nad dolino. Zelenje v mejah je lahno zatrepetalo v mehkem dihu noči, po pobočju so zašumeli gabri in breze in njih šum je šel dalje od pobočja po vsej dolini . . .

Nekje koncem vasi so zateglo zapeli fantje pesem o pobiču, ki ga je umorila Savice sila, ker plavat ni znal . . . in o deklici, ki ji je v hramu počilo srce . . .

Gori v koči, sredi cvetočega, opojnodišečega vrta, za svetlim okencem je sedela deklica Jerica, hči kmeta Vesela. Tudi v njej je klila pomlad, na njenih ličicah so poganjali rdeči cvetovi, polni mlade, ljubezni željne krvi, v očeh ji je sijalo kot iz nebes nekaj zagonetnega, a nedolžnega in neizrečeno ljubeznivega.

Pisala je pismo fantu . . .

Mlado je njeno srce, tako mlado kot popje, ki poganja pot njenim oknom. A to popje, ki poganja v pomladnem veselju — to srce, ki je še tako mlado, je že zapisano žalosti . . .

Vzljubilo je Marka pred leti, v pomladi, pri velikonočni procesiji, ko je nad njegovo glavo zavihralo bandero svetega Jurija. Takrat je bil tako lep. In čim bolj ga je opazovala, čim bolj je zatajevala in dušila nemir v svojem srcu, tem težje je bilo njej.

V poletju pa, ko so v večer zapeli kosci s šopki jagod za klobuki in s svetlimi kosami čez rame, ko so stopili pri kmetu Veselu po zaslužek, je Jerica prvič govorila ž njim tiste besede, ki so kratke, a tako mehke in povedo mnogo, mnogo . . . Takrat je začutila, da je on tisti, ki živi v njenem srcu. Le zanj bo odslej živelo tudi njeno srce, le njega bodo dohitevale njene misli . . .

Toda jesen ji je vzela fanta Marka — tujina ga je zvbila in odpeljala, ž njim ji je vzela veselje, ranila mlado srce. Prejšnji sladek nemir je spremenilo Markovo slovo v gorje, v brezupno pričakovanje, v temno bojazen . . . Verjela je v vrnitev, verjela v Marka — a zaupala ni tujini . . .

Pisala mu je dolgo pismo, ga tisočkrat pozdravljala, ga svarila, naj se pazi, da se vrne zdrav, da ne onemore tam za morjem, kajti morje ne vrača onemoglih — sprejme jih — pa jih obdrži. Pazi naj se . . . doma ga pričakuje srce, ki ga ljubi nad vse, ki bi umrlo, ako se ne vrne . . .

In pismo je romalo čez zeleno morje . . . in misli deklice Jerice so romale ž njim in ga spremile daleč v tujo deželo, do prašne tovarne, do pojočih strojev, kjer je stal z znojem na čelu Marko — — — — —

Čez mesec dni je prejela Jerica odgovor, dolgo, lepo — a žalostno pismo . . .

Marko ne sme zdaj v domovino. Ubežal ji je, ne sme ji stopiti pred obličje. Tudi kot izgubljeni sin ne, in tudi ne kot skesani grešnik, zakaj postal je izdajalec nje, ki mu je dala življenje, ki ga je napravila človekom. Zadovoljiti se mora zdaj s hrepenenjem . . .

Tudi on ljubi Jerico . . . Tujina ima tisoče deklic, lepih kot pomladne rože, bogatih kot princese — toda on ljubi njo. Tako vroče jo ljubi, kot so vroči dnevi ob južnem morju, tako nežno jo ljubi, kot so nežne in tihe majeve noči v njegovi rojstni vasi . . .

Enkrat se vrne, čez mnogo let, ko bo skoro pozabljeno, da je on kedaj živel v teh vaseh, da je popeval v mesečnih nočeh z drugimi fanti po vasi. Pozabljeno bo znabiti tudi, da je ubežal domovini . . . A pozabljeno ne bo nikdar, da živi on njej in ona njemu . . .

Čaka naj, da vzbrsti morebiti še kakih deset pomladi . . . Ko bodo v domovini desetič zašumeli gabri in breze po pobočjih pomladno pesem, takrat bo njih šum poklical tudi njega izza morja . . . Vrnil se bo bogat . . . ponosen . . .

*

Odcvela je deveta pomlad . . .

Desetič so zašumeli lesovi po pobočjih mlado večnolepo pesem in zaklicali so izza morja njega, ki se je nekoč jeseni poslovil . . .

Iz tujine pa ni prijazno odgovorilo, zabučalo je, kot zabučni vihar, ki se iztrga morju, zamolklo je zavrnilo:

„Zaman kličete . . .!“

Sleparija.

Narednik: Vi Živko, ne delajte tako pametnega obraza, sicer vas pustim zapreti zavoljo sleparije.

Čudne skrbi.

Kaj pa ima človek od tega, ako se ne briga za prihodnost? Jaz sem se danes tako opijanal, da ne morem jutri pogledati steklenice.

Kaj bo naprej?

... je pač težavna uganka! Dokler stvar ostane tako kakor ...
... kaj, da vojska popolnoma ne prepreči voznega prometa,
... kako izvršimo vsa naročila kakor dozdej. Ne silimo, da se vsaka
družina preskrbi s posebno zalogo, toda svetujemo, da si vsak
naroči toliko, kolikor potrebuje za dogledno dobo. Ako se ne
bodo razmere zhujšale, ne bo draginje, vsaj pri nas ne, ker mi
nočemo, na noben način ne, izkoristiti obstoječih razmer. Zopet
bodo prišli mirni časi, ob katerih se bomo spominjali preteklih
groz in nevarnosti.

Da preprečimo morebitna vprašanja in reklamacije, na-
znanjamo vam, da prihodnja številka „Domačega Prijatelja“ izide
morebiti šele v decembru. V sedanjem času nimamo za časnik
niti potrebnega papirja in sami ne znamo, ali ga dobimo ob
pravem času.

Za leto 1915 imamo že pripravljene stenske koledarje,
lepše kakor v preteklih letih, in sicer po sliki umetnika Trolke,
žepni zapisniki bodo vseskoz vezani.

Preveč smo se veselili, da s tem prijetno iznenadimo svoje
ljube odjemalce. Ali bo prišla boljša doba? Dal Bog!

Dne 1. septembra 1914.

Pripravno steklenico

za Vydrovo žitno kavo priporočamo vsem
svojim gg. odjemalcem. Ima zabrušen
zamašek, tako da se v nji kava v do-
glednem času sploh ne izdiši. Gre vanjo
skoro cela poštna pošiljatev, ker drži
8 litrov.

To steklenico dajemo za tovarniško ce-
no: **2 K 20 v**, zabojček 65 v, poštnino pa
plačamo tukaj in si jo zaračunamo.
Polne steklenice ni mogoče pošiljati, ker
bi se razbila.

VSEBINA: FRANJO NEUBAUER: Mamica je daleč. — JANKO LEBAN:
Dve škodljivi navadi. — KSAVER MEŠKO: Drama v lovčevi koči. — IVAN
TRATÁN: Mati. — FRANJO NEUBAUER: Zemlja sniva. — ANTON P.:
Dve pesmi. — TONE RAKOVČAN: Zaman kličejo . . .

IZDELKE IN CENE
Vydrove tovarne
 V PRAGI VIII.

Vydrovka

ta dobra žitna kava. Pošilja v vrečicah 5 kg popolnoma posušeno poštno izplačano. Vzorec na pošto.

Moka

za prikrmljevanje, vzrejo in lečenje nadomestilo za materino hrano pripravo pri vsaki pošiljatvi. 1 kg.

Juhe

gobova, grahova, lečna, rezančna, nova, kartijolova. Škatlja 25 kom. Posamezne vrste po 25 porcij.

Pridatki

za juho, steklenica $\frac{1}{4}$ kg po K 1.—, to, da se napravi juha močnejša, s tudi pristni in imenitni okus. 7.

Šumljenke

„Ambo“ v papir. zavoju 40 kom., nijolu 50 kom. Vsaka škatlja po 1 ki je sadnega okusa 25 komadov.

Oblati

masljeni, škatlja 25 komadov K 1.— s sadnim kremom 40 kom. K 1.— z medom 50 kom. K 3.—. Najb.

Buhtin

začimba za pecivo, stekl. $\frac{1}{4}$ kg stuje za 50 kg moke, drugih Za potice izvrstna reč! Ali ste

Julep

naravni sadni sok. Jabolčni $\frac{1}{2}$ višnjevi, vinski in iz robidnic 60 namizna pijača in za okrepčanje

Gorčica

po franc. načinu fino mleta, kisela ali kremška, zrnata, sladka, $\frac{1}{2}$ Naročite!

Grahovka

moka iz zelenega ali rumenega graha. Za pripravo juhe in raznih jedi. Navodila pošiljatvi.

